

Onder de blauwe hemel
 Bouwt de mens een kluis
 Ze stoppen daar de vrijheid in
 En dragen 't eigen kruis.

Het kruis is zwaar te dragen
 en moeilijk is 't gaan
 Zodat bij velen voor 't einde
 de kruisen op de graven staan.

Onder de blauwe hemel
 Lopen vrouwen zij aan zij
 In hun nare triestigheid
 In een grauw kleedij.

Duizend, duizenden vrouwen
 staren star en stom
 Naar die hoge, blauwe hemel
 Met de vraag: waarom, waarom.

Waarom?
 Waarom staan wij hier?
 Waarom herdenken wij de Tweede Wereldoorlog?

Wat is het nut van een oorlog herdenken als de wereld sinds die oorlog nooit
 meer vrede heeft gekend.

Wat is het nut om de vrijheid te vieren als diezelfde vrijheid in vele delen van
 de wereld onbereikbaar is.

Wat is het nut van stil zijn, als de schreeuwers in de wereld het steeds meer
 voor het zeggen krijgen.

Ik behoor tot een generatie die zelf de oorlog niet heeft meegemaakt. Maar
 onze ouders en grootouders wel.

Ouders en grootouders die beschadigd maar ook hoopvol uit deze oorlog kwamen.

Ouders en grootouders die het heel belangrijk vonden dat wij zouden leren van hun verschrikkelijke ervaringen.

Wij zijn dus opgegroeid in een tijd waarin de herinnering aan oorlog nog overal aanwezig was. Niet alleen door de jaarlijkse herdenkingen maar ook door de ontmoetingen en gesprekken met overlevenden. En door de vele films, boeken en tv-series die over de oorlog gingen.

Ik weet nog goed dat ik als jong kind na het lezen van het boek Oorlogswinter, waarin het geronk van Duitse vliegtuigen de oorlog aankondigen, geen vliegtuig meer kon horen overvliegen zonder bevreesd te zijn dat de oorlog weer begon.

De oorlog was altijd dichtbij.

Alle verhalen over de oorlog werden dan ook bezielde door de overlevenden. En dat zorgde ervoor dat deze verhalen grote kracht hadden. En dat versterkte het gevoel dat dit nooit meer moest gebeuren.

Als vertegenwoordiger van mijn generatie voel ik mij ook beschaamd; want wat is er overgebleven van dat gevoel en die bezieling. Dat gevoel van 'dit nooit meer 'dat gevoel van vrede boven alles. Dat gevoel van urgentie.

Want ik besef dat mijn generatie, die al in zoveel tekort is geschoten, ook gefaald heeft als het gaat over het doorgeven van deze bezieling en van de wijze lessen die wij hebben geleerd van onze ouders en grootouders

Want die wisten wel waarom herdenken zo belangrijk was.

Zij hadden als geen ander de vergiftigende werking van haat en discriminatie ondervonden.

Zij hadden als geen ander de vergiftigende werking van superioriteitsdenken ondervonden.

Zij hadden als geen ander de vergiftigende werking van misleidende taal ondervonden.

Dit vergif had hun wereld overspoeld met desastreuze gevolgen. In een korte periode van zes jaren waren meer dan 30 landen in de wereld betrokken bij een oorlog waarin bijna 85 miljoen mensen omkwamen. In zes jaar.

Het vergif van superioriteitsdenken - van eigen volk eerst - zorgde ervoor dat de nazi's zes miljoen Joden, een half miljoen Roma en Sinti, een kwart miljoen gehandicapten en tienduizenden homoseksuelen. deporteerden, martelden en vernietigden.

In zes jaar.

Na de oorlog was er dan ook een grote urgentie in de wereld, en dus ook in Nederland, om de oorlog en al haar verschrikkingen te blijven herdenken zodat we deze gruwelijke gebeurtenissen nooit zouden vergeten.

Dat we respect zouden leren hebben voor andere culturen en achtergronden en dat we ons voor altijd zouden realiseren dat verschillen in ras, religie, nationaliteit of seksuele geaardheid geen reden mag zijn voor haat of discriminatie.

De oorzaken van de oorlog moesten te allen tijden worden begrepen en bestreden. En zo gaven zij wijze lessen door aan de komende generatie. Mijn generatie. In de hoop dat wij een betere toekomst konden opbouwen waarin vrijheid, democratie en mensenrechten zouden worden gewaarborgd.

De belangrijkste lessen die zij aan ons meegaven waren de volgende:

1. Voorkom een oorlog. Een oorlog zorgt alleen maar voor verliezers, verwoest generaties en vergiftigt de toekomst voor lange tijd.
2. Racisme, discriminatie en haatzaaien zijn gevaarlijk en destructief:
3. Mensenrechten moeten te allen tijden worden beschermd en bevorderd.
4. Geen cultuur is superieur aan een andere cultuur.
5. Heb vertrouwen en bouw aan krachtige democratische instellingen, de rechtstaat en internationale samenwerking.

Wijze lessen

Platgeslagen komt het neer op één uitgangspunt:
Iedereen is gelijk, en alles moet erop gericht zijn om die gelijkheid te beschermen.

Hoe eenvoudig kun je het zeggen, maar hoe moeilijk kun je het uitvoeren.

Want, wat heeft mijn generatie met die lessen gedaan? Wat is ervan over gebleven?

Bar weinig.

Na de Tweede Wereldoorlog heeft de wereld nooit meer een periode gekend zonder oorlog. Op dit moment zijn er op meer dan 100 plekken in de wereld gewapende conflicten.

Oorlogen zijn de belangrijkste oorzaak dat meer dan een kwart miljard mensen verspreid over 58 landen leven in acute voedselnoed. Een kwart miljard.

In een groot deel van de wereld vinden grove schendingen van mensenrechten plaats.

In Europa woedt een vreselijke oorlog waaraan alle Europese landen hun steentje bijdragen, zodanig dat Europa binnenkort overschakelt op de stand oorlogseconomie en voor drie miljard munitie gaat produceren.

Dichter bij huis zien we dat ook van de andere wijze lessen weinig over is gebleven.

Antisemitisme steekt steeds vaker de kop op. Soms direct in geweld, in bedreigingen, in spreekkoren. Soms verstopt in lelijke complottheorieën.

Het vertrouwen in de rechtstaat is laag, politici werken hieraan mee door hun uitspraken over politiek gekleurde rechters.

Bevolkingsgroepen worden door de overheid systematisch gediscrimineerd, gemarginaliseerd en uitgesloten.

Racisme blijkt daarnaast een moeilijk uit te roeien kwaad bij onze eigen politiekorpsen.

De commissaris voor de rechten van de mens spreekt Nederland aan op het niet nakomen van de minimale mensenrechtennormen als het gaat om de opvang van asielzoekers in Ter Apel.

Bevolkingsgroepen in Nederland staan vaak lijnrecht tegenover elkaar, kunnen zich niet meer vinden in elkaars standpunten en strijden alleen voor hun eigen belang.

Gekozen volksvertegenwoordigers bagatelliseren de holocaust, spreken over tribunalen en verspreiden openlijk omvolkingstheorieën.

Fascisme is bijna mainstream geworden.

Een politieke partij scheidt zijn eigen samenleving inclusief scholen en media.

Een gesubsidieerde omroep blijft racisme promoten, feitenvrije en opruiende uitzendingen maken en weigert daar verandering in te brengen.

Een minister van Buitenlandse Zaken beweert geen dat geen enkele multiculturele samenleving vreedzaam kan zijn.

En dit is nog maar het topje van de ijsberg.

Mijn generatie had alle informatie, alle bronnen, alle wijsheid om de wereld tot een veiliger plek te maken.

Mijn generatie heeft de wereld wel slimmer gemaakt maar niet wijzer.

Mijn generatie heeft vooral gedacht: *What's in it for me*

En zij kijkt nu verbaasd dat we naar een wereld kijken die denkt: *What s in it for us*

Terwijl onze voorouders hoopten dat we zouden werken aan een wereld die zou zeggen:

What s in it for them.

We F*cked Up

De huidige tijd laat zien dat de wijze lessen uit de oorlog niet aan kracht hebben ingeboet. Nog erger, daar waar de lessen niet opgevolgd zijn, is de wereld er niet beter op geworden.

Zachtjes gezegd.

Hoe zorgen we er wel voor dat we weer terug gaan naar de kracht en hoop van onze voorouders.

Hoe krijgen we dat gevoel van urgentie terug.

Hoe zorgen wel ervoor dat de 2e wereldoorlog meer is dan een serie feitjes.

Allereerst door te blijven herdenken, al voelt het misschien niet altijd als nuttig.

En laten we dan niet alleen herdenken dat de Tweede Wereldoorlog een periode was van onvoorstelbaar lijden, vernietiging en verlies. Maar dat het ook een tijd was waarin mensen lieten zien hoe sterk en krachtig ze kunnen zijn in de meest verschrikkelijke omstandigheden.

Laat dat hoop geven.

Herdenken helpt om niet te vergeten.

Niet te vergeten dat we allemaal gelijk zijn.

Herdenken is dus belangrijk.

Maar het werkt alleen als het niet bij denken blijft, maar ook bij doen

En doen is wat het Comité 40-45 elk jaar weer doet.

Het Comité 40-45 Hoorn, en vele, vele andere comités in het land weten dat herdenken meer is dan twee minuten stil zijn. Zij weten dat als je de ware lessen uit deze oorlog wil laten overleven niet alleen de feiten maar juist de verhalen belangrijk zijn. De verhalen over mensen, over gezinnen, over liefdes. De verhalen die er toe doen,

Dat doen ze door deze verhalen te laten vertellen in de Joodse huizen en in de huizen van verzet. Dat doen ze door de verhalen naar scholen te brengen, dat doen ze door de verhalen digitaal te ontsluiten.

Dat doen ze door de verhalen te bezielen.

Een van de verhalen die ze dit jaar hebben verteld, is het verhaal over de bijzondere Hoornse links socialistische verzetsvrouw Trien de Haan. U kunt haar opmerkelijke en krachtige verhaal lezen op de website van het comité. En ik raad u aan dat te doen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog wordt ze als lid van de ondergrondse verraden en belandt ze in het vrouwen-concentratiekamp Ravensbrück.

Haar levenskracht, haar idealisme en haar vertrouwen in de mens hielden haar op de been.

In haar kampperiode schreef zij aangrijpende gedichten die haar hielpen de ellende te verwerken.

Een van Triens kampgedichten heet 'Appèl-gedachten'.

Ik las daar aan het begin van mijn speech de eerste strofen van voor.

Het verwijst naar het ritueel waarmee het kampleven dagelijks begon. Voor dag en dauw, tussen vier en vijf uur 's ochtends, klonk de sirene. Alle

vrouwen moesten zich snel wassen en aankleden voor het appèl. Op de binnenplaats achter het hoofdgebouw stonden ze opgesteld in rijen van tien.

Dan begon het tellen van de gevangenen. Het nam uren in beslag en vooral in de herfst en winter was het een zware beproeving. Een trui of vest over de dunne gevangenskleding werd niet toegestaan. Absolute stilte was geboden.

Bij het geringste geluid of beweging werd er door de bewaaksters op los geslagen. Klopte de telling niet, dan moest iedereen net zo lang blijven staan tot er opnieuw was geteld of een ontbrekende gevangene terecht was. Om die laatste reden moest barak achtentwintig met Nederlandse vrouwen eens een hele winterdag op appèl staan. De vermiste bleek bij nader inzien te zijn overleden.

Aan het eind van een lange werkdag was er weer appèl. Dat betekende opnieuw uren staan en zonder daglicht was dat extra zwaar. Ook vonden tijdens deze sessies vaak executies plaats. Het was 'een onbegrensde wanhoop', beschreef een overlevende.

Het verhaal van Trien en van Ravensbrück, van dat ene kamp, zou al genoeg moeten zijn om nooit meer oorlog te voeren.

Er waren meer dan 1500 kampen.

Dat een Westfriese vrouw in Ravensbrück, samen met vele andere vrouwen elke dag weer vernederd werd, begon met vergiftigde taal. Met toespraken van politici, met het ontkennen van feiten, met het speelse gemak waarmee onderbuiktheorieën over omvolking, superioriteitsdenken en rassenleer werden gedebatteerd.

Een wijs vriend van mij zei vandaag dat je alleen maar een statement kunt maken door het te maken.

Hierbij dan.

Iedereen is gelijk, en alles moet erop gericht zijn om die gelijkheid te beschermen.

Laten we ons ten slotte inspireren door een vrouw die zelf in de donkerste tijden kracht vond voor woorden van hoop.

Vrouwen vleugellam geslagen
Waag een blik toch naar omhoog
Tracht uw zielesmart te dragen
Naar die wijde hemelboog.

Komt reiken we elkaar de handen
Samen zoeken naar 't kwaad
Samen lijden, samen strijden
't Samen willen door de daad!

Dan bouwen wij een woning
Waar 't zonnelicht in speelt
waar alles juicht en jubelt
't Windje zingt en streelt.

Daar zien we de bloemen bloeien
En 't rijpend golvend graan
Daar leren mensenkinderen
De zin van 't leven te verstaan.

Daar luisteren we naar de zachte akkoorden
van 't komend jonge morgengloren
Zacht, zwellend juichend uit:
De mens is als opnieuw geboren.

4 mei 2023

WOUTER HAKHOFF